

What is a DP in Udmurt?
“Possessive definite markers” and
possessive markers on deverbal
categories (HU Intro)

Svetlana Edygarova and Anne Tamm

How to do Uralic syntactic fieldwork

The basic structure of Udmurt

18th-19th May 2012, Piliscsaba

Who are we?

- <http://udmurt.pbworks.com/>
- <http://uralictypology.pbworks.com/>
- Sveti Edygarova (Helsinki University)
- svetie@yandex.ru
 - Possessive constructions (Typology)
 - Sociolinguistics
- Anne Tamm (Central European University)
- TammA@ceu.hu
 - Evidentiality/genericity
 - Cross-categorial case

Nyelvészeteti tipológia

- a nyelvészeti tipológia a nyelvészet egyik részterülete, ami a nyelvek strukturális sajátosságainak vizsgálata alapján sorolja osztályokba a nyelveket
- a nyelvészeti tipológia célja, hogy leírja és megmagyarázza a világ nyelveinek szerkezeti különbözőségét

Mi a tipológia?

„A tipológia egy egyetemes értelmezési eszköz a nyelvészet minden vizsgálati területén. Ha egy tudomány azt tűzi ki céljául, hogy egy tárgynak ne csak a megjelenéséről és belső szerkezetéről adjon számot, de az előfordulási megoszlásáról (a disztribúciójáról) is, a tipológiai általánosítások megfogalmazása nem választás kérdése, hanem logikai szükségszerűség.”

Moravcsik (2007)

Közös célok

„A tipológiát hagyományosan alternatív módszerként használták, amely azonban ugyanazt kívánta elérni, mint ami a generatív nyelvtan egyik célja is: meghatározni a lehetséges emberi nyelvek határait és ezáltal **hozzájárulni a nyelvtan egy univerzális elméletéhez**. Az elvárt eredmény egy olyan univerzális szabály volt, amely kizárja azt, ami logikailag elképzelhető ugyan, de nyelvileg lehetetlen, például egy olyan nyelvet, amely kizárólag egyes szám első személyben különbözteti meg a nemeket...” (Bickel 2007)

Hasonló megközelítések

- "... én nem tartom a ("formális") nyelvelméletet és a nyelvészeti tipológiát két különböző megközelítésnek."
- „Ideális esetben, a nyelvelméletnek egyszerre kell magyarázatot adnia a jelenség mélyebb tulajdonságaira, és ugyanennek lehetséges variációira a különböző nyelvekben....„
Cinque (2007)

Univerzális Nyelvtan

- a tipológia és a generatív nyelvészet a nyelv univerzális alapelveit kutatja: nyelvi univerzálékat vagy univerzális nyelvtant.
- az elsődleges különbség e két diszciplína között a magyarázatok típusában mutatkozik meg.
- az adatokat a tipológiában funkcionális, a generatív nyelvészetben formális úton magyarázzák.
- a tipológia a "külső nyelv" tudománya, a generatív nyelvészet a "belső nyelv" alapelveit kutatja.

Különbségek

- a tipológusok munkája funkcionális fogalmak egy nagy készletére irányul: azt vizsgálják, hogy hogyan fejeződnek ki ezek a különböző nyelvekben
- a generatív nyelvészek feltevése szerint a nyelvben létezik néhány általános elv (melyek állandóak) és paraméterek (melyek eltérőek)

Az összehasonlítás mint közös módszer

- az összehasonlítás módja hozzájárul, hogy megértsük a nyelvi szerkezeteket és a mondattani különbözőség lehetséges határait a nyelvek között
- ez az egyik közös célja a tipológusoknak és a generatív nyelvészeknek

- "... csak a modern történelem véletlen jelensége, hogy a nyelvészeti tipológiát többnyire a nyelv funkcionális megközelítésével dolgozó tudósok dolgozták ki. ... Valójában az utóbbi időben mutatkoznak jelek arra, hogy a két megközelítés talán kicsit jobban közelít egymáshoz, mint a múltban." Cinque (2007)

Generatív tipológia: Összehasonlító mondattan

- Az összehasonlító szintaxis az általános elveket és paramétereket tanulmányozza, e paraméterek értékei képezik az összehasonlító vizsgálatok tárgyát
- 50-100 paraméter lehet
- a kérdés jelenlegi tárgyalására lásd például Robert és Holmberg, 2005:
http://people.pwf.cam.ac.uk/mtb23/NSP/Roberts_Holmberg_squib1_Final.pdf

- Egy általános bevezetés az összehasonlító megközelítésbe Roberts, Ian 1997. *Comparative syntax*, or Roberts, Ian and Anna Roussou 2003. *Syntactic change : a minimalist approach to grammaticalization*, Cambridge studies in linguistics; 100.
- Martin Ehalá 1998 *How a Man Changed a Parameter Value*
<http://www.tlu.ee/fil/ehala/pdf/a-5.pdf> észt példát tárgyal a paraméter változásra vonatkozólag, összefogott bevezetés a nyelvi változás kutatásába ebben a keretben.

- „Az jelenlegi gyakorlatban jeleket látunk arra, hogy a tipológiai módszertan és munka eredményei egyre inkább hatnak az elméleti gondattanban végzett munkára.”
- „a nyelvi összehasonlítás ázsiója a formális elemzésben emelkedőben van ”
Baker és McCloskey (2007)

Tipológiaiailag inspirált generatív kutatások

- a frázisstruktúra generatív elmélete beemelte magába Greenberg szórendi univerzáléit (Greenberg 1963): lásd Stowell munkáját (1981), aki az explicit frázisstruktúra szabályait általánosabb alapelvekre vezette vissza.
- Cinque (1999) tanulmánya a mondatstruktúráról Bybee (1985) tipológiai eredményeit és a kapcsolódó munkákat használta; és saját vizsgálatát több mint 500 nyelven hajtotta végre. Julien (2002) egy másik jó példa erre a keletkező műfajra.
- Baker (1996) megpróbálta a poliszintézisről szóló elméletébe beemelni és magyarázni Johanna Nichols (1986, 1992) néhány tipológiai megfigyelését a fejjelölő (főtagjelölő) nyelvekről
- Bakernek (2003) a lexikális kategóriákról szóló elmélete olyan tipológiai munkák mély tanulmányozását tükrözi, mint Stassen (1997) és Wetzler (1996).

A tipológia

ritka jelenségeket fedez fel

- Rudolf Troike a nem alanyi argumentumok alanyi argumentumokkal való személyegyeztetéséről ír a coahuilteco nyelvben (Troike 1981)
- Időjellel ellátott főnevek (Nordlinger & Sadler 2004)
- ritka jelenségek, mint a mirativitás (újdonsági mód) mint nyelvtani kategória (DeLancey 1997; lásd még Lazard 1999)

Absztrakt elemzés, tipológia

- Plank (2006): az az elv, amelyik a nominális frázisok belső hierarchikus szerveződését irányítja, nem tárható fel ezen elemek felszíni sorrendje alapján.

- Annak az alapelvnek, amely megköveteli, hogy a melléknév (A) közelebb legyen a főnévhez (N) mint a számnevek (Num), és a számnevek közelebb legyenek a főnévhez mint a mutatónévmások (Dem) (megalapozva ezzel a Dem Num A N és N A Num Dem domináns sorrendeket), nyilvánvalóan ellentmond néhány nyelv, amely a N Dem Num A sorrendet mutatja.

- Állítása szerint azonban ez az alapelv mégis kivétel nélkülinek nyilvánítható egy elvontabb szinten.
- Amit feltételezhetünk, az az, hogy ezekben a nyelvekben a [Dem [Num [A [N]]]] szerkezetben az N átemelődött az A Num és a Dem elemeken.

Cinque (2007)

Bresnan 2007: "a modern tipológia
eredményeinek és módszereinek
tanulmányozása fontos feladat számunkra,
hiszen a nyelvészet paradigmaváltáson
megy keresztül"

Adatgyűjtés

- az adatgyűjtés hagyományos módjai alapvetően hiányosak
- a hibás általánosítások elszigetelt, mesterkélt példákra alapuló nyelvészeti megérzésekből adódnak
- a nem-grammatikusságra vonatkozó nyelvészeti megérzések gyenge útmutatók a grammatikai lehetőségek területén
- a nyelvhasználati adatok olyan általánosításokra utalnak, amelyeket néha nem veszünk észre
- a tipológia segít nekünk, hogy felfedezzük és értékeljük a mintákat (sémákat) az adatokban

Bresnan (2007:301)

Példa: Az „Érintettségi megszorítás”

- Az „Érintettségi megszorítás”: a vonzatok beszúrása a nominalizációk elé (Anderson 1987, Giorgi & Longobardi 1991): a vonzatot a nominalizációk elé csak akkor lehet beszúrni, ha a vonzat referense érintett a denotált esemény által.
- a nominalizációk elé beszúrt birtokost kifejező névszók grammatikailag lehetségesek annak ellenére is, hogy nincsenek érintve az esemény által. Ez akkor lehetséges, ha a névszók megfelelő szövegkörnyezettel rendelkeznek, hogy minél nagyobb mértékben növekedjék a topikszerűségük. (Taylor 1994, 1996).

A vonat érintett az esemény által

a. *the city's destruction*

b. *the boy's removal*

c. *the picture's defacement*

d. **the event's recollection*

e. **the problem's perception*

f. **the picture's observation*

a. város lerombolása

b. a fiú eltávolítása

c. a kép elcsúfítása

d. az esemény felidézése

e. a probléma felfogása

f. a kép megfigyelése

A vonzat nem érintett az esemény által

- a. Természetesen az **információnak** szervekhez való közvetítése és ugyanennek a **felidézése** között számos kognitív folyamat zajlik le.
- b. Második lecke: A hangok tulajdonságai és **percepciójuk**.
- c. De az általános nézet, hogy egy esemény elválaszthatatlan a **megfigyelésétől**, csak tudományos ostobaság.

Segít a tipológiai bizonyíték

- Taylor: a birtokost jelentő főnévnek topik jellegűnek és informatívnak kell a birtokra nézve.
- Milyen mértékben mutat az internet (noha talán ritka) grammatikai lehetőségeket, nem pedig szórványos hibákat? Ez egy olyan pont, ahol a tipológiai minták ismerete segítheti a kutatót.

- A nominalizációs szerkezetekről végzett tipológiai tanulmányok azt mutatják, hogy a „nagyfokúan referenciális” argumentumok (névmások, határozók és/vagy előtt jelentő szavak) a prenominális birtokos pozíciót kedvelik, míg a kevésbé „nagyfokúan referenciális” argumentumok (lexikális főnevek, határozatlan és/vagy élettelen jelentésűek) általában a posztnominális pozíciókat. (Koptjevskaja-Tamm 1993: 73–76, 172–176, 201–203).
- Ez a fajta referenciális szórendi megkülönböztetés többek között a bolgárban, oroszban, csehben, franciában, szamoaiiban és a modern görög és héber változataiban figyelhető meg.

Bresnan következtetése

- A generatív szintaxis hagyományos módszerei például az „érintettségi megszorítás” rosszul határozza meg, hogy hol a grammatikalitás határa az angolban (Bresnan 2007:298)
- Mindazonáltal a korpusztanulmányok szintén szubjektív ítéleteken alapulnak.
- Az egésznek a tanulsága nem a nyelvészeti ítéletek szubjektivitásáról szól, hanem arról, hogy a javasolt általánosításokat több bizonyítékkal, egy irányba mutató empirikus forrásokkal kell alátámasztani.

Új kutatási kérdések

- "Az utóbbi évtizedben a tipológia elkezdte felszabadítani magát az egykori célja alól. Pusztán módszerből önálló diszciplinná kezd válni, saját kutatási tervével, saját elméleteivel és saját problémáival.
- Ami most az érdeklődés középpontjába került, az a nyelvi sokféleség elismerése. A tipológia új célja olyan elméletek fejlesztése, amik megmagyarázzák, miért olyan a nyelvek sokfélesége, amilyen.

Balthasar Bickel (2007)

- **Ahelyett, hogy azt kérdeznénk: "mi lehetséges?", egyre több tipológus kérdezi "miért fordul valami elő ott, ahol megtaláljuk, és ez miért ott lehetséges, ahol van?"**

Balthasar Bickel (2007)